

КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Формування вітчизняного ринку туристичних послуг відповідно до світових вимог, розвиток туризму, що є суттєвим джерелом поповнення бюджету багатьох країн, неможливе без державної підтримки. Держава сприяє розвитку туристичної діяльності: допомагає готувати кадри, організовувати наукові дослідження в сфері туристичної індустрії, забезпечує картографічною продукцією тощо. За підтримкою держави українські туристи, туроператори, турагенти та їхні об'єднання беруть участь у міжнародних туристичних програмах.

Дослідженню питань державного регулювання туризму в Україні присвячені праці вітчизняних науковців та зарубіжних дослідників, таких як: Виноградова О.В., Пуцентейло П.Р., Рявкін В.Г., Руденко В.П., Король О.Д., Кудла Н.Є. та інші [3-6].

При цьому, проблемою, що потребує рішення, є необхідність в розвитку науково-теоретичних засад процесу регулювання туризму в Україні. У зв'язку з цим, мета цієї статті полягає в формуванні науково-обґрунтованої концепції державного регулювання туризму в Україні. Здійснення державної політики в галузі туризму здійснюється шляхом реалізації пріоритетних напрямів розвитку туризму, визначення порядку класифікації та оцінки туристичних ресурсів України, їх використання та охорони, спрямування бюджетних коштів на розробку і реалізацію програм розвитку туризму, визначення основ безпеки туризму, нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян), ліцензування в галузі туризму, стандартизації і сертифікації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу, видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу, встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу, організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму, визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів у галузі туризму, участі в розробці та реалізації міжнародних програм з розвитку туризму [1].

Одним з чинників, що негативно впливає на успішність реалізації заходів держави з регулювання туризму, є недосконалість концептуальних засад його розвитку, які б враховували потреби туристів та держави за основними видами туризму України.

Концепція (лат. *conceptio* – розуміння, єдиний задум) – система поглядів, що виражає певний спосіб бачення («точку зору»), розуміння, трактування яких-небудь предметів, явищ, процесів, що презентує провідну ідею або (і) конструктивний принцип, що реалізують певний задум у тієї або іншій теоретичній практиці пізнання [2, 3].

Шляхом дослідження теоретичного підґрунтя формування основ розвитку туризму у світі та в Україні, моніторингу основних складових ринку туристичного продукту було сформовано концепцію державного регулювання туризму в Україні, яка розглядається як взаємопов'язана система, що містить ціль, мету, об'єкт, предмет, принципи, концептуальні завдання, інструменти реалізації державної політики та окремі програми удосконалення державної політики розвитку туризму в Україні (рис. 1). Запропонована концепція будується на оптимальному сполученні набутого досвіду й реальних потреб сьогодення. Метою концепції є вдосконалення державного регулювання розвитку туризму в Україні. Держава ставить за мету розвиток туристичної індустрії, щоб забезпечити потреби громадян при здійсненні подорожей. Одночасно, формування туристичної індустрії повинне бути орієнтоване на створення нових робочих місць, збільшення доходів держави і українських громадян, збереження об'єктів туристичного показу, раціональне використання природної, історичної, культурної спадщини, зміцнення міжнародних контактів. Основними концептуальними завдання державного регулювання туристичного бізнесу визначено такі:

- розробити національну концепцію розвитку туризму, з рівним пріоритетом внутрішнього туризму і послуг іноземним туристам;
- на внутрішньому ринку перевага повинна віддаватися масовим видам туризму для українських громадян, доступних широким прошаркам населення;
- при обґрунтуванні регіональної політики доцільно стимулювати активізацію пропозиції послуг культурного й історичного туризму;

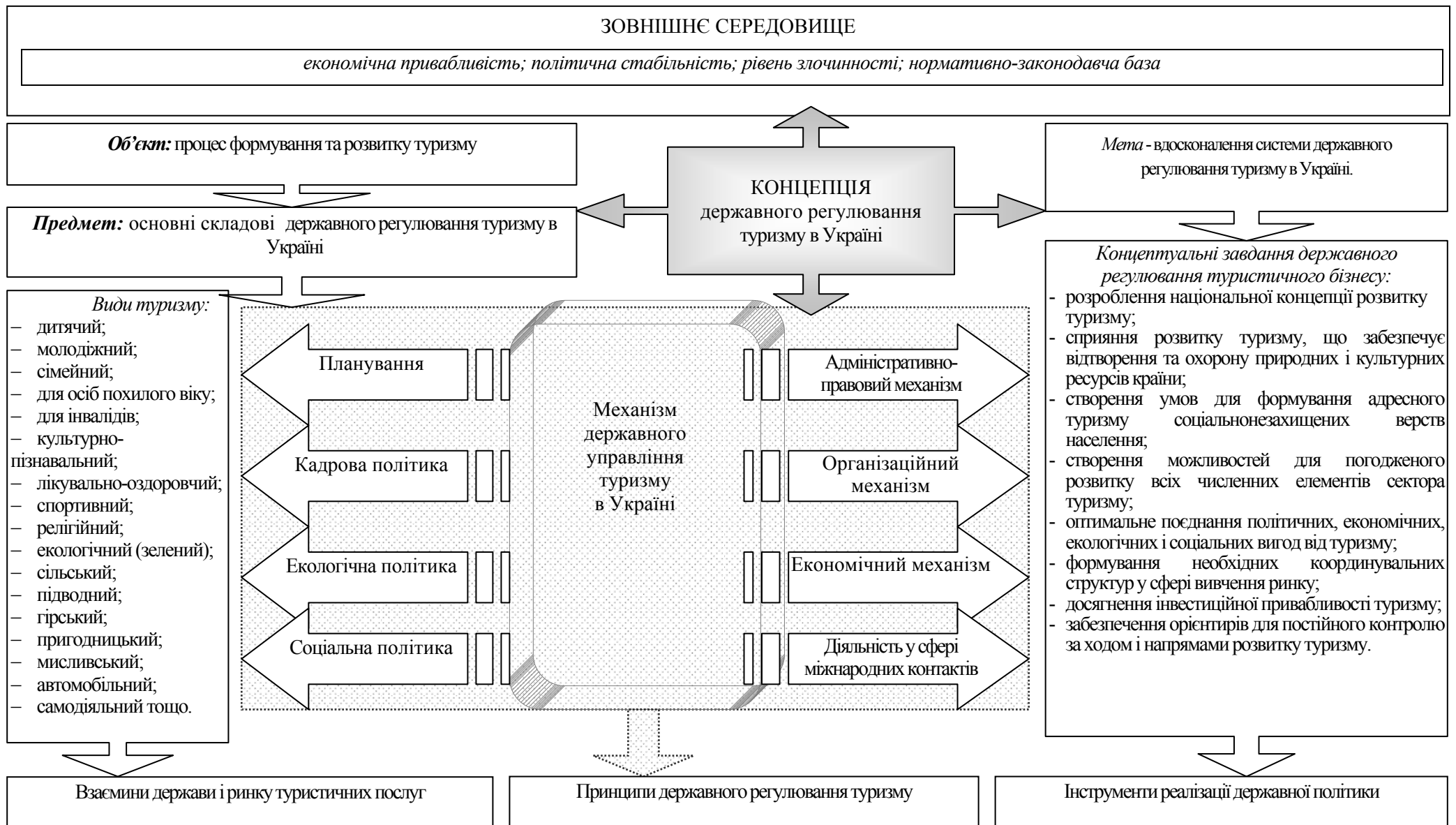

Рис. 1. Схематичне відображення концепції державного регулювання туризму в Україні

- сприяти розвитку туризму, що забезпечує відтворення та охорону природних і культурних ресурсів країни;
 - створити умови для формування адресного туризму соціальнонезахищених верств населення;
 - створити можливості для погодженого розвитку всіх численних елементів сектора туризму;
 - оптимально поєднати політичні, економічні, екологічні і соціальні вигоди від туризму і розподілити їх усередині суспільства, зводячи при цьому до мінімуму проблеми, пов'язані з туризмом;
 - сформувані на національному рівні необхідних координувальних структур у сфері вивчення ринку;
 - оцінювати можливості розміщення, вибору типів і ступеня розвитку визначних об'єктів, послуг і інфраструктури в туристичному секторі;
 - досягти інвестиційної привабливості туризму;
- забезпечити орієнтири для постійного контролю за ходом і напрямками розвитку туризму [6].

Держава, визнаючи туристичну діяльність як одну з пріоритетних галузей національної економіки, здійснює її регулювання відповідно до таких принципів:

- сприяти туристичній діяльності і створювати сприятливі умови для її розвитку;
- визначати і підтримувати пріоритетні напрями туристичної діяльності;
- формувані уявлення про Україну як про країну, сприятливу для туризму;
- здійснювати підтримку і захист українських туристів, туроператорів, турагентів і їх об'єднань.

Інструментами реалізації державної політики галузевого розвитку повинні стати державні цільові програми, розроблювальні і реалізовані на регіональному та місцевому рівнях.

Поряд із прямими методами регулювання, держава повинна використовувати методи непрямого впливу.

Туристична політика є системою соціально-економічних, правових, зовнішньополітичних, культурних та інших методів і заходів, що використовуються парламентами, урядами, державними та приватними організаціями, асоціаціями і установами, відповідальними за туристичну діяльність, з метою регулювання та координації туристичної галузі та створення умов для її розвитку.

Поняття «туристична політика» виникло з того часу, коли туризм перетворився в масове соціально-економічне явище і почав відігравати важливу роль в економіці багатьох країн [4].

Отже, туристична політика держави – це діяльність держави з розвитку туристичної індустрії та суб'єктів туристичного ринку, вдосконалення форм туристичного обслуговування громадян і закріплення на цій основі свого політичного, економічного та соціального потенціалу [5].

Державний механізм управління в туристичній сфері розглядається як виважена система прийомів, важелів та методів впливу державних органів влади на діяльність усіх суб'єктів туристичного ринку, а також способів практичного застосування їх за тієї чи іншої ситуації, якою обумовлюються цілі та завдання розвитку галузі [6].

Державний механізм управління в туристичній сфері розглядається як виважена система прийомів, важелів та методів впливу державних органів влади на діяльність усіх суб'єктів туристичного ринку, а також способів їх застосування за тієї чи іншої ситуації, якою обумовлюються цілі та завдання розвитку галузі.

Взаємини держави і ринку туристичних послуг можна умовно розділити на відносини з приводу:

- стимулювання підприємництва в сфері туризму;
- охорони навколишнього середовища, в тому числі природних рекреаційних туристичних ресурсів;
- охорони життя, здоров'я, захисту прав та інтересів споживачів туристичних послуг.

Найважливішим засобом державного контролю над підприємництвом у сфері туризму є ліцензування цієї діяльності, стандартизація в туристичній індустрії, сертифікація туристичного продукту. Це необхідно для захисту прав та інтересів туристів. В Україні всі функції з реалізації державної політики в сфері туризму і туристичної галузі в цілому та відповідальність за її подальший розвиток в напрямі підвищення конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту на світовому ринку, забезпечення соціально-економічних інтересів країни покладається на Міністерство інфраструктури України (МІУ).

Є вкрай важливим проаналізувати існуючі проблеми та відокремити з них найголовніші. Відкрити перспективи для розвитку різних видів туризму.

Водночас подальший розвиток туризму гальмується:

- відсутністю цілісної системи державного управління туризмом у регіонах;

- підпорядкованістю закладів розміщення туристів, санаторно-курортних, оздоровчих та рекреаційних закладів, які надають туристичні послуги, різним міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади;
- нечітким визначенням у законодавстві належності підприємств готельного господарства до підприємств, які надають туристичні послуги;
- недосконалістю нормативно-правової бази;
- недостатністю методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва туристичної галузі з боку держави;
- повільними темпами зростання обсягів інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму;
- відсутністю відповідних об'єктів для розвитку туристичної діяльності в сільській місцевості;
- невідповідністю переважної більшості туристичних закладів міжнародним стандартам;
- тенденцією скорочення кількості підприємств готельного господарства;
- незадовільним станом туристичної, сервісної та інформаційної інфраструктури в зонах автомобільних доріг та міжнародних транспортних коридорів;
- незбалансованістю соціальної та економічної ефективності використання рекреаційних ресурсів та необхідністю їх збереження;
- недосконалістю туристичної інфраструктури, неефективністю використання рекреаційних ресурсів;
- відсутністю інноваційних проектів та наукових досліджень з питань розвитку перспективних видів туризму;
- недосконалістю статистики з питань туризму;
- недостатньою забезпеченістю туристичної галузі висококваліфікованими спеціалістами;
- недостатністю державної підтримки та комплексного підходу до рекламування національного туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринку туристичних послуг;
- недостатністю рівня розвитку інформаційної інфраструктури;
- недосконалістю бази даних стосовно об'єктів туристичної сфери [7].

Таким чином, по-перше, існуюча нормативно-правова база на рівні різних галузей права дозволяє здійснювати туристичну діяльність у світлі сучасних ринкових умов господарювання як підприємницьку.

По-друге, дослідження показали, що в Україні склалася певна система організаційно-правового регулювання діяльності у сфері туризму. До організаційної спадщини можна віднести вертикальну підлеглість установ туризму різним міністерствам, відомствам, підприємствам, організаціям за відсутності горизонтальної підлеглості і слабого впливу територіального чинника управління. В даний час така управлінська і фінансова негнучкість є основною перешкодою ефективної діяльності у сфері туризму.

По-третє, державне регулювання повинне будуватися так, щоб споживач був у центрі уваги, тільки тоді буде реалізоване його право на доступність послуг, право на відпочинок, на волю пересування. Зусилля держави повинні бути спрямовані не тільки на обмеження монополії в сфері пропозиції туристичних послуг, а й на підвищення соціальної відповідальності підприємництва. Перспективи подальших досліджень у даному напрямі є визначення основних механізмів вдосконалення державного регулювання туризму в Україні.

Література

1. Державне та муніципальне управління в галузі туризму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.if.ua/ua/tourism/doc>.
2. Яндекс. Словари. Большая советская энциклопедия. Термин «концепция». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru>.
3. Виноградова О.В. Концепція організаційно-економічного розвитку спортивного туризму в Україні / О.В. Виноградова, О.А. Стельмах // Економіка Криму, 2011. – Вип. 4. С. 167-174.
4. Явкін В.Г. Проблеми географії та менеджменту туризму / В.Г. Явкін, В.П. Руденко, О.Д. Король. – Чернівці: Рута, 2006. – 260с.
5. Кудла Н.Є. Менеджмент туристичного підприємства / Н.Є. Кудла. – К.: Знання, 2012. – 343 с.
6. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навч. посіб. / П.Р. Пуцентейло. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
7. Туризм. Swot-анализ. Имидж Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/11510513/turizm/swot-analiz_imidzhu_ukrayini#145.

Рецензент д.е.н., професор О.В. Виноградова